

SLUTRAPPORT

Ålands Innovationscentrum/Åland Innovation Center (ÅIC)

Konsultuppdrag; Krillem Ab, Christer "Krille" Mattsson/31.01.2021

Sammandrag

Åland står inför nya utmaningar för att fortsätta vara ett välfärdssamhälle. Åland behöver nya livskraftiga nationella och internationella företag och nya affärsmodeller samt nya samarbeten även utanför Ålands gränser.

Tidigare har ålänningarna skapat nätverk och innovationer (främst sjöfart på 1920-1970-talet, IT under 1990-2000-talet) tack vare ett nära samarbete mellan åländska entreprenörer, det åländska näringslivet och det offentliga Åland.

Nu är det dags att lyfta blicken och höja ribban för framtiden.

Det sker bäst genom ett nätverks- och innovationssamarbete både med Sverige och Finland, samt på sikt i övriga Norden och i Baltikum.

Åland har potential att skapa företag som har målet att bli framgångsrika på den nationella och internationella marknaden.

Förslaget är att Ålands landskapsregering och näringsavdelningen bildar Ålands Innovationscentrum (ÅIC), en oberoende företagsinkubator på Åland. ÅIC startar som ett företagsprojekt under Högskolan på Åland våren 2021. Ålands landskapsregering finansierar företagsprojektet till fullo. Efter uppbyggnadsfasen kan ÅIC bli ett aktiebolag, där även näringslivet kan ingå som delägare och finansiär.

För att lyckas med ÅIC krävs samförstånd och tydliga roller mellan alla inblandade parter på Åland. Samarbeten sker till att börja med Uppsala Innovation Centre (UIC) och Turun Science Park (TSP) i Åbo tack vare deras långa erfarenhet och breda kunskap inom företagsvärlden och den akademiska världen.

För att ÅIC ska kunna bli verklighet krävs en lagändring gällande offentligt riskkapital och att riskkapitalet till att börja med är minst en miljon euro och att ÅIC:s verksamhet finansieras till fullo på cirka 300 000 euro.

Konsultuppdraget

Undertecknad har haft ett 20-tal intervjuer med bland andra representanter för medlemsorganisationerna Företagarna på Åland, Ålands Näringsliv och Visit Åland samt Högskolan på Åland. Ytterligare samtal har skett med politiker och företagsledare verksamma på och utanför Åland. Därtill har ett flertal samtal med representanter för Turku Science Park (TSP) och Uppsala Innovation Centre (UIC) genomförts.

Utdrag ur Ålands budget 2021

Under arbetsnamnet Ålands Innovationscentrum (ÅIC) inryms företagsutveckling, nyföretagande, utbyte mellan såväl åländska studeranden som nya företag med motsvarande

verksamheter i Uppsala och Åbo. ÅIC är en plattform med ett nära samarbete med motsvarande organisationer i respektive område, Högskolan på Åland, landskapsregeringen och det åländska näringslivet. ÅIC blir ett innovationslabb för att testa och stimulera uppkomsten av nya affärsidéer och processer. Innovation innefattar både produktinnovationer (varor och tjänster) och processinnovationer t.ex. förändringar i affärsverksamhetens produktion, hur företaget tar sig an nya marknader och målgrupper, marknadsföring och administration. Innovationsmiljöer bidrar till en positiv utveckling och stärks genom nationellt och internationellt nätverkande och genom aktivt samarbete/samverkan med andra utbildnings- och forskningsenheter inom och utanför Åland.

Satsningar inom innovation, digitalisering, automation, maskinlära, artificiell intelligens (AI) och robotisering uppmuntras liksom innovativa forskningsprojekt vid Högskolans utvecklingscenter.

Syfte

Syftet är att skapa en gemensam plattform för affärsutveckling, innovationer och kommersialisering av produkter och tjänster inom ett par till några utvalda affärsområden. Syftet är skapa fler lokala, nationella och internationella hållbara och framgångsrika företag i nära samarbete med näringslivets medlemsorganisationer, Högskolan på Åland, det åländska näringslivet och ÅLR samt TSP och UIC.

De utvalda affärsområdena är mer riktgivande än bindande eftersom ÅIC ska kunna vara en bred företagsinkubator.

De utvalda affärsområdena för Åland kunde vara följande:

Vatten & energi (Clean Tech):

- Sjöfart, rent vatten, energi (vätgas), fiske (fiskodling, produkter) etc

Upplevelser:

- Turism, hälsa, mat & dryck etc

ICT (Informations- och kommunikationsteknologi):

- Digitalisering, AI, robotteknik etc

Målet

Det kortsiktiga målet är att ÅIC inom två år har fyra kända åländska företag på den nationella och internationella marknaden. Det långsiktiga målet är att ÅIC inom fem år har nio kända åländska företag på den nationella och internationella marknaden.

Vision

Visionen är att "På Åland kan människor förverkliga sina idéer för ett bättre eget liv och samhälle".

ÅIC:s uppdrag

Ålands landskapsregering och näringsavdelningen bildar Ålands Innovationscentrum (ÅIC), en oberoende företagsinkubator på Åland, som ett företagsprojekt under Högskolan på Åland. Ålands landskapsregering finansierar företagsprojektet till 100 procent.

Målet borde dock vara att bolagisera HÅ och då kunde ÅIC vara ett dotterbolag eller ett fristående aktiebolag på sikt.

Åland är ett förhållandevis litet samhälle. På Åland bildas cirka 250 nya företag årligen, de flesta med färre än fyra anställda. Åland har cirka 2600 företag, vilket i sig är ett imponerande saldo. De allra flesta nybildade företag klarar av att starta sin affärsverksamhet efter att ha fått företagsrådgivning och de är inte i behov av externt kapital.

Nu är det dock dags att lyfta blicken och höja ribban för framtiden. Det sker bäst genom ett nätverks- och innovationssamarbete både med Sverige och Finland, samt på sikt i övriga Norden och i Baltikum.

Åland har potential att skapa nya företag med målet att bli framgångsrika på den nationella och internationella marknaden.

Grunden är att näringslivsorganisationerna och Högskolan på Åland fungerar som uppsamlare av affärsidéer. Vissa av dessa slussas sedan vidare till ÅIC, vars uppgift är att fungera som katalysator för dessa entreprenörer och företagare, bevilja startbidrag och genomföra företagsutbildningen eller erbjuda plats i Business Lab och till slut skapas investerarrträffar för de entreprenörer och företagare som är i behov av externt kapital.

Organisation

ÅIC:s styrelse/styrgrupp kunde bestå av representanter från Företagarna på Åland, Ålands Näringsliv, Visit Åland och Högskolan på Åland. För att styra det nya företagsprojektet på rätt kurs skulle styrgruppens ordförande vara UIC:s vd och vice ordförande skulle vara en av ÅLR:s utsedd representant samt en representant från TSP.

Både Turku Science Park (TSP) och Uppsala Innovation Centre (UIC)

ställer sig positiva till att ingå i ett nätverk för att assistera Åland med att skapa ÅIC. Bägge har lång erfarenhet och skulle vara till stor nytta med sin kunskap, sina högskolor och universitet.

Affärsutvecklare

För att kunna genomföra ÅIC rent praktiskt krävs att en person anställs som affärsutvecklare på heltid våren 2021 för att skapa förutsättningarna inför ÅIC-starten hösten 2021.

Affärsutvecklaren ska ha rätt profil för uppdraget, framför allt erfarenhet av företagande och affärsutveckling. Det är viktigt att personen kan hantera både pengar och folk samt ha ett affärstänk i sin framtoning.

Budget för ÅIC

Budgeten är cirka 200 000 euro/år för en heltidsanställd affärsutvecklare, ersättning till affärscoacherna och verksamhets- och administrationskostnader som hör samman med ÅIC. Och cirka 100 000 euro för startbidrag per år. Totalt alltså cirka 300 000 euro.

Ålands landskapsregering ska finansiera ÅIC till 100 procent via Högskolan på Åland.

Landskapets investering i ÅIC ska sedan mätas. Return of Investment (ROI) av offentligt kapital (ÅIC:s finansiering) kunde vara ett till ett under tre år, det vill säga att samhället via skatter och avgifter får tillbaka de investerade kapitalet från de nya bolagen.

Partnerföretag

ÅIC ska samarbeta med så kallade partnerföretag som på sikt kan bli delägare i ÅIC, det vill säga banker, redovisningsbolag, försäkringsbolag, juristbolag, patentbolag och fastighetsbolag. Partnerbolagen borde på sikt stöda ÅIC med 30-50 procent av den årliga finansieringen. De nya företagen kan ha behov av partnerföretagens tjänster och då kan de köpa tjänster av partnerföretagen med sitt startbidrag.

Startbidrag

Som en oberoende företagsinkubator ska ÅIC fungera som en affärsutvecklare av affärssidéer, det vill säga kommersialisera produkter och tjänster tillsammans med drivna och passionerade entreprenörer och företagare. Dessa aktörer kan ansöka om att bli antagna till ÅIC:s företagsprogram.

ÅIC:s affärsgrupp, som kan bestå av fem-sex personer både från Åland och utanför Åland, tar in ansökningarna (en presentation av affärsidén), utvärderar dem och ett visst antal av dessa erbjuds sedan att genomgå ÅIC:s företagsprogram.

De aktörer som blir antagna till ÅIC:s företagsprogram kan erhålla ett startbidrag på 5 000 - 10 000 euro för inköp av tjänster (det vill säga inte för lön) från exempelvis ÅIC:s partnerföretag. Därmed behövs cirka 100 000 euro för startbidrag per år.

Företagsprogrammet

ÅIC erbjuder ett företagsprogram, det vill säga liknande som UIC och TSP har.

Företagsprogrammen kan delas in i tre olika nivåer, exempelvis enligt UIC:s modell:

1. Business Startup

- Från affärsidé till kund på tre månader. Det handlar om att utveckla din innovativa affärsidé och säkerställa att den har förutsättningar att lyckas.

2. Business Build

- Ta företaget till nästa nivå. Det handlar om ökad kunskap om affärsutveckling, finansiering och vad som krävs för att bygga affärskoncept och en organisation.

3. Business Accelerator

- Det här programmet vänder sig till innovativa tillväxtföretag som är redo att skala upp verksamheten eller växa på en internationell marknad.

ÅIC kunde erbjuda det här företagsprogrammet i egen regi eller köpa in tjänsten från andra aktörer, exempelvis UIC och/eller TSP.

Business Lab kunde ingå i ÅIC:s företagsprogram.

Affärscoacher

ÅIC skulle anlita ett 10-tal affärscoacher (erfarna entreprenörer eller företagare både på Åland och utanför Ålands gränser) från olika branscher för att utveckla företagen genom affärscoaching och -utvecklingen.

Affärscoacherna skriver ett avtal med ÅIC och får ersättning för sitt uppdrag som kan uppgå till åtta timmar per vecka under utbildningstiden. Detta för att ÅIC ska kunna ställa krav på affärscoacherna.

Affärscoacherna kan ingå redan i steg 1 och 2 men är vanligare i steg 3 i företagsprogrammet. Affärscoacherna ska inte endast vara ålänningar utan även personer från våra närregioner.

Investeringsträffar

För de företag som behöver externt kapital arrangerar ÅIC kontinuerligt investeringsträffar där de nya företagen från presentera sitt företag och erbjuda investeringar i det nya bolaget. Till investeringsträffarna bjuder ÅIC in privata investerare, både privatpersoner och företag, både på och utanför Åland. Dessutom inbjuds också de som hanterar det offentliga riskkapitalet och finansiering via EU-fonder och -program.

Medlemskap i SISP

ÅIC borde söka medlemskap i exempelvis branschorganisationen Swedish Innovation & Science Park (SISP). Fördelen är att ÅIC då ingår i ett nätverk som jobbar med samma sak. Därtill arrangerar SISP utbildningar för bland annat vd:ar, verksamhetsutvecklare, affärsutvecklare och kommunikatörer.

Utmaningar med ÅIC

Det finns utmaningar med ÅIC. Finns det tillräckligt med underlag för att ÅIC ska ha en roll för att fylla?

För att ÅIC ska ha en roll att fylla krävs det ett 10-15-tal affärsidéer per år som har möjlighet att vara unika, innovativa och som har möjlighet att växa både nationellt och internationellt. Där kan ÅIC ha sin roll i näringslivskedjan.

Offentligt riskkapital & EU-finansiering

Det krävs fortsättningsvis offentligt riskkapital på Åland. För att möjliggöra detta krävs ny lagstiftning på området, så att detta är möjligt på samma sätt som i bland annat Finland och Sverige att tillföra offentligt riskkapital till bolag i behov av externt kapital.

Till att börja med borde ÅLR tillföra minst en miljoner euro i offentligt riskkapital, och är upplägget framgångsrikt kan ÅLR tillföra mer offentligt riskkapital.

Förutom offentligt riskkapital borde företagsfinansiering via EU (EU-fonder, EU-program etc) stärkas på Åland. Det finns en uppsjö av exempelvis EU-fonder och EU-program men det är krävande att känna till vilka finansieringsmöjligheter som finns inom EU och hur dessa kunde kanaliseras till åländska företag.

Det behövs också andra former av investeringar och förhoppningsvis nytt främmande kapital för att utveckla framtidens kommersiella möjligheter både lokalt, nationellt och internationellt.

Detta kunde hanteras inom ramen för ÅIC, men det bästa vore om ÅLR kunde hantera detta inom ramen för näringsavdelningen eller i partnerskap med lämpligt investeringsbolag genom

avtal.

Ett förslag är att landskapsregeringens näringsavdelning under Allmänna byrån skapar en enhet som kan hantera både det offentliga riskkapitalet och EU-finansieringen.

Idéutvecklingsgrupperna

ÅLR tillsatte tre idéutvecklingsgrupper för att stärka Åland i framtiden våren 2020.

Framför allt idéutvecklingsgruppen A lyfter fram samarbeten utanför Ålands gränser, fortsättning av offentligt riskkapital och andra utvecklingsområden för att stärka Ålands attraktionskraft.

Undertecknad anser att ÅLR ska ta fasta på vad de tre idéutvecklingsgrupperna kommit fram till i sina rapporter och konkretisera vilka delar som ska förverkligas på kort- och långsikt.

Intervjuer i samband med uppdraget:

Högskolan på Åland (HÅ), rektor Johanna Mattila och prorektor Sten Schauman.

Företagarna på Åland (FPÅ), ordförande Mats Adamczak, ombudsman Jonny Mattsson.

Ålands Näringsliv (ÅN), vd Anders Ekström, företagsrådgivare Dan Westerholm och Susanne Olofsson.

Jan-Erik Rask, tillträdande vd på ÅN.

Visit Åland, vd Lotta Berner-Sjölund, destinationsutvecklare Camilla Sommarström

Uppsala Innovation Centre, vd Per Bengtsson

Turun Science Park, network manager Michael Lindholm och Olof Malmström

Bengt Hagström, tidigare styrelsemedlem i Ålands Utvecklings Ab

Magnus Lundberg, vd och styrelseordförande inom Life Science-bolag i Sverige och utomlands, tillika ordförande i LR:s idéutvecklingsgrupp A.

Kort om TSP:

Turku Science Park Oy Ltd är Åboregionens utvecklingsföretag. Ägare är Åbo stad och flertalet grannkommuner samt universiteten. TSP har valt att jobba med fem spetsområden - Maritime, Health, Experience, Tech och Clean.

Åbo-nejden med ca 320 k invånare har två universitet och 2 yrkeshögskolor (ÅA och Novia på svenska).

I många städer och regioner finns motsvarande, ex Business Tampere, Prizztech i Björneborgsnejden och Yritys Salo i Salo.

Mer information finns på: <https://turkubusinessregion.com/en/> och längst nere hittar du information om Turku Science Park Ltd (bl.a. omsättningen). På sidorna finns info om den

service vi ger, bl.a. för nygrundade av företag, internationalisering mm.

Kort om UIC:

UIC startades som ett initiativ mellan en centrumbildning mellan Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Uppsala universitet (UU) i entreprenörskap och företagsutveckling (CEF) och SLUs Holdingbolag där Per Bengtsson jobbade då. Vd:n Per Bengtsson var tillsammans med verksamhetsansvarig på CEF de personer som tog initiativet. UIC startades hösten 1999. Först ägdes UIC av båda universitetens holdingbolag och Teknikbrostiftelsen och jobbade bara med avknoppningar från universiteten. 2004 gjordes en omstart av UIC och de breddade verksamheten till att inkludera avknoppningar från industri, offentlig sektor och från enskilda innovatörer bara idén är unik och innovativ. Idag ägs UIC av stiftelsen STUNS, Uppsala universitets Holding, SLU Holding och Uppsala kommun till lika delar.

Finansieringen är regionalt ca 50% offentligt och 50% privat. Den regionala finansieringen växlas upp mot nationella inkubatorprogrammet som drivs av myndigheten Vinnova

<https://www.vinnova.se/om-oss/>.

UIC har en budget på cirka 20Mkr.

UIC tillhör ett flertal nätverk, bland annat branschorganisationen SISP, ESA BIC, EuroIncNet, ALIS, Sweden BIO mfl.

UIC jobbar med ca 60 nya företag per år. Totalt har de ca 80-90 bolag inom UIC per år.

UIC är en breddinkubator och ska behärska de flesta branscher. Många bolag ryms inom life science, IT, teknik, miljöteknik.

Mer information finns här: <https://uic.se/>

Kontaktuppgifter:

Krillem Ab

Christer Krille Mattsson

Delvikvägen 16

AX-22530 Sund-Åland

+358 (0)457 52 67 230

krillemattsson@gmail.com